

de mos

Jaargang 28
Juli/Augustus 2012

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

7

NiDi

inhoud

- 1 Hoger kindertal helpt niet tegen vergrijzing
- 4 Vanaf nu 'eerste generatie autochtonen'?
- 4 Bevolking in sloppenwijken
- 5 Vergrijzing in West-Europa
- 6 Olympische medailles demografisch gewogen
- 8 Productiviteit van oudere en jongere werknemers in de ogen van managers

Foto: senderweb/stock.xchg

Hoger kindertal helpt niet tegen vergrijzing

JOOP DE BEER

De belangrijkste oorzaak van de vergrijzing is de daling van het gemiddelde kindertal in de jaren zeventig. Een stijging van het kindertal biedt evenwel geen oplossing. Het leidt pas op de zeer lange termijn tot een geringe afzwakking van de vergrijzing, maar wel al op korte termijn tot hogere kosten (o.a. onderwijs) en tot een aanzienlijk hogere bevolkingsgroei.

De belangrijkste oorzaak van de vergrijzing is de daling van het gemiddelde kindertal in de jaren zeventig. Hierdoor zijn de generaties die de afgelopen veertig jaar zijn geboren kleiner dan oudere generaties. Figuur 1 laat zien dat de leeftijdsgroepen die jonger dan 35 jaar zijn beduidend kleiner van omvang zijn dan de leeftijdsgroepen tussen de 35 en 65. De komende dertig jaar zullen dus relatief grote leeftijdsgroepen de leeftijdsgrens van 65 jaar overschrijden. Dit gebeurt op een moment dat de leeftijdsgroepen in de werkzame leeftijd (globaal de leeftijdscategorie 20-65 jaar) relatief kleiner zullen zijn. Aan de hand van de huidige leeftijdssamenstelling van de bevolking valt dus te voorzien dat er de komende dertig jaar sprake zal zijn van een flinke vergrijzing van de bevolking. Naast de ontwikkeling van het geboortecijfer levert ook de stijging van de levensverwachting een bijdrage aan de vergrijzing, maar het effect daarvan is kleiner dan dat van het lagere kindertal.

Laag geboortecijfer

Aangezien de lage geboortecijfers de belangrijkste oorzaak van de vergrijzing zijn, is een voor de hand liggende vraag of een stijging van het geboortecijfer de vergrijzing kan tegengaan. Op dit moment krijgen vrouwen in Nederland gemiddeld 1,8 kinderen. Als er geen migratie zou zijn, zou dit betekenen dat nieuwe generaties kleiner

Foto: RoelWijnants/flickr

Foto: Tom & Katrien/flickr

zijn dan de huidige generaties. In figuur 1 is dit te zien doordat de leeftijdsgroep 0-4 jaar kleiner is dan de huidige generaties van twintigers en dertigers. Als gevolg van migratie zal de omvang van de jongste generatie de komende jaren echter toenemen. Volgens de CBS-bevolkingsprognose zal de generatie die nu 0-4 jaar oud is over dertig jaar ongeveer even groot zijn als de huidige generatie 30-34-jarigen.

Als vrouwen gemiddeld 2,1 kinderen zouden krijgen, zou de generatie van de kinderen even groot zijn als de generatie van de ouders. Dit wordt door demografen het vervangingsniveau genoemd. De leeftijdsgroep 0-4-jarigen zou dan uiteindelijk groter dan een miljoen worden. Op de lange termijn zou er dan geen sprake van verdere vergrijzing meer zijn. Zeker niet als ook rekening wordt gehouden met een positief migratiesaldo.

Om te onderzoeken of een stijging van het gemiddelde kindertal tot het vervangingsniveau de effecten van vergrijzing zou kunnen tegengegaan,

wordt in dit artikel een bevolkingsscenario door-gerekend waarin wordt verondersteld dat het kindertal het komende jaar stijgt naar 2,1 kinderen per vrouw en vervolgens op dit niveau blijft. Dit komt neer op een 20 procent hoger vruchtbaarheidscijfer dan in de CBS-bevolkingsprognose, waarin wordt verondersteld dat het kindertal in de toekomst uitkomt op 1,75.

Demografische druk

Vergrijzing wordt vaak gemeten aan de hand van de zogenaamde grijze druk. Dit is de verhouding tussen het aantal 65-plussers en het aantal personen tussen 20 en 65 jaar. Dit laatste aantal wordt vaak aangeduid als de potentiële beroepsbevolking of het aantal personen op werkbare leeftijden. Figuur 2 laat zien dat een hoger geboortecijfer pas op de lange termijn tot een lagere grijze druk leidt. Dit komt doordat de kinderen die nu worden geboren pas over twintig jaar op werkbare leeftijden komen. De figuur laat zien dat er al sinds de jaren vijftig sprake is van vergrijzing, maar dat het vergrijzingstempo zich na 2010 versnelt. De figuur laat duidelijk zien dat die versnelling van de vergrijzing zich ook voor zou doen als het kindertal nu zou stijgen. Pas rond de tijd dat het vergrijzingstempo gaat afzakken, zou een hoger geboortecijfer leiden tot een daling in de grijze druk. Maar ook dan zou de grijze druk nog beduidend hoger zijn dan het huidige niveau.

Meer kinderen: meer kosten

Een stijging van het kindertal leidt dus voorlopig niet tot een afzwakking van de vergrijzing. Sterker nog, omdat opvoeding en onderwijs van kinderen geld kosten, leidt een stijging van het geboortecijfer aanvankelijk tot een toename van kosten voordat de grotere nieuwe generaties geld gaan verdienen door op de arbeidsmarkt te participeren. Dit kan zichtbaar worden gemaakt aan de hand van de zogenaamde demografische druk, ook wel aangeduid als afhankelijkheidsratio. Dit is de verhouding tussen het aantal kinderen van 0-20 jaar en het aantal ouderen van 65 jaar of ouder enerzijds en het aantal 20-65-jarigen anderzijds. Figuur 3 laat zien dat de demografische druk in de

Figuur 1. Bevolking naar leeftijd, Nederland, 2010

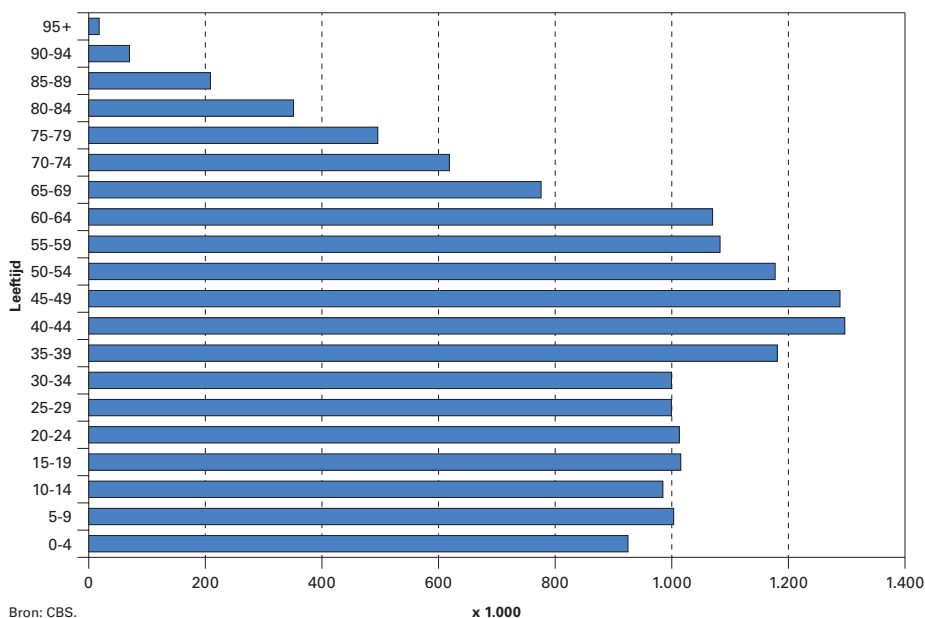
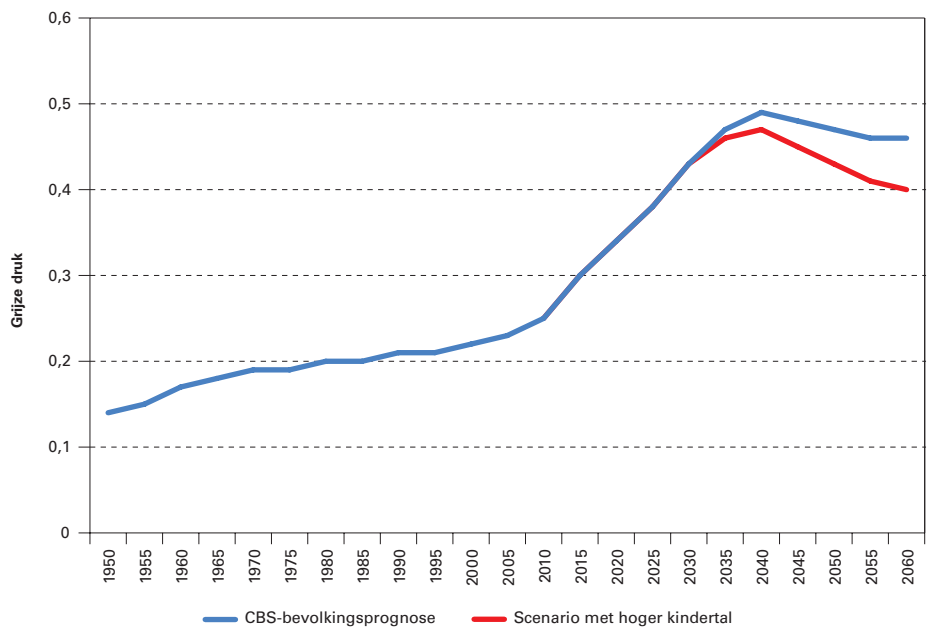

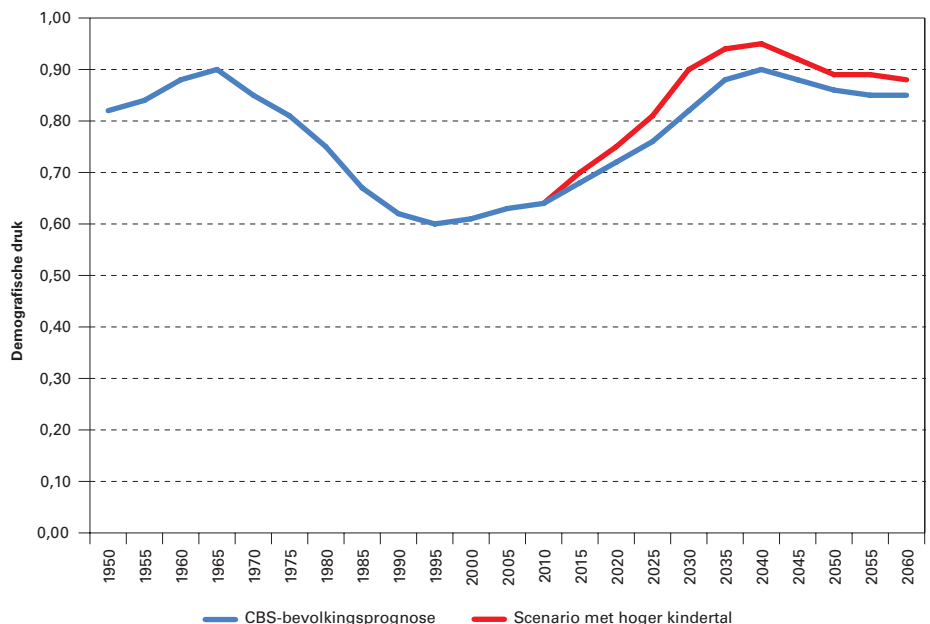

Foto: smns021/stock.xchng

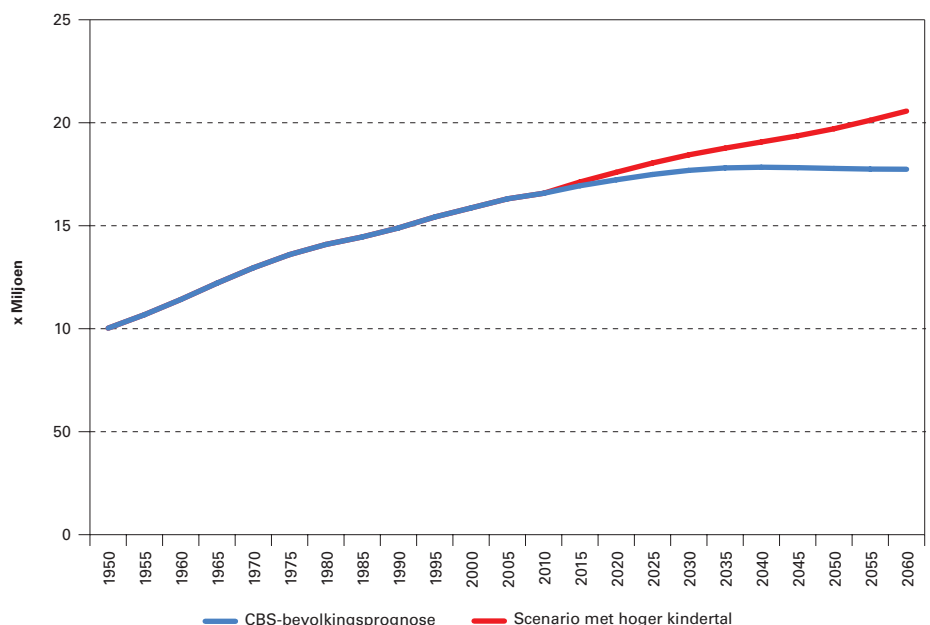
Figuur 2. Grijze druk: verhouding tussen 65-plussers en aantal 20-65-jarigen, Nederland, 1950-2060

Figuur 3. Totale demografische druk: verhouding tussen aantal 0-20 jarigen en 65- plussers enerzijds en aantal 20-65-jarigen anderzijds, Nederland, 1950-2060

Figuur 4. Aantal inwoners, Nederland, 1950-2060

jaren vijftig toenam door de hoge kindertallen van destijds. Daarna volgde een daling door de sterke daling van de geboortecijfers. Als gevolg van de vergrijzing is er sinds de eeuwwisseling sprake van een toename in de demografische druk. Een hoger geboortecijfer zou de komende jaren leiden tot een sterkere stijging van de demografische druk dan volgens de CBS-prognose. Tegen de tijd dat de vergrijzing haar hoogtepunt bereikt (rond 2040) zou weliswaar de grijze druk teruglopen, zoals we in figuur 2 zagen, maar de totale demografische druk blijft hoog door de blijvend hoge geboortecijfers. We zijn in het scenario met hoge geboortecijfers ervan uitgegaan dat het kindertal ook op de lange termijn hoog blijft. Natuurlijk is ook een scenario denkbaar waarin op de zeer lange termijn het kindertal weer gaat dalen. Dan zou de demografische druk weliswaar minder sterk toenemen, maar het bezwaar van zo'n scenario zou zijn dat er dan op de zeer lange termijn weer een nieuwe vergrijzingsgolf zou ontstaan. Dan zouden immers opnieuw jonge generaties relatief klein zijn ten opzichte van oudere generaties.

Meer geboorten helpen niet

De conclusie moet dus zijn dat een forse stijging van de geboortecijfers geen bijdrage levert aan de vermindering van kosten die het gevolg kunnen zijn van vergrijzing. Bovendien moet worden bedacht dat hogere geboortecijfers ook leiden tot een hogere bevolkingsgroei. Volgens de CBS-bevolkingsprognose neemt het groeitempo van de Nederlandse bevolking geleidelijk af, maar blijft de bevolkingsomvang nog wel groeien tot rond 2040 een maximum wordt bereikt van 17,8 miljoen inwoners. Figuur 4 laat zien dat als het gemiddelde kindertal 2,1 kinderen per vrouw zou bedragen de bevolking fors zou blijven groeien. Over vijftig jaar zou Nederland dan meer dan 20 miljoen inwoners tellen. De vraag is of dat als een wenselijke situatie moet worden beschouwd.

Dr. J.A.A. de Beer, NIDI, e-mail: beer@nidi.nl

Vanaf nu ‘eerste generatie autochtonen’?

ARJEN LEERKES

Er is in Nederland al geruime tijd een discussie over het gebruik van de termen ‘autochtoon’ en ‘allochtoon’. De begrippen worden veelvuldig bekritiseerd, maar er is ook de nodige waardering voor. Aan alternatieve manieren om de herkomst van mensen te meten kleven trouwens ook de nodige bezwaren. Er lijkt eigenlijk geen goed alternatief voorhanden. In dit opiniestuk presenteert Arjen Leerkes een idee om de huidige Nederlandse praktijk van etnische categorisering te hervormen.

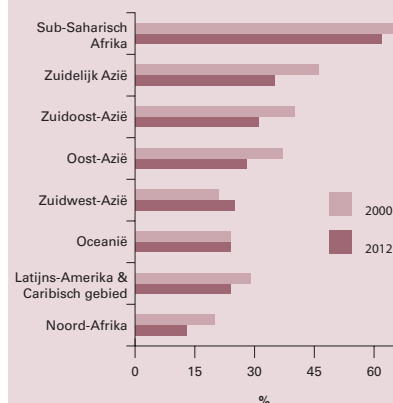

Foto: Jolande Siebenga

demodata

BEVOLKING IN SLOPPENWIJKEN

Van de stedelijke bevolking in ontwikkelingslanden woont anno 2012 zo'n 33 procent in sloppenwijken. In 2000 was dat nog 39 procent. Door de toegenomen verstedelijking is het aantal bewoners van sloppenwijken in absolute zin echter wel toegenomen: van 760 miljoen in 2000 tot naar schatting 863 miljoen bewoners in 2012.

Bron: VN - Millennium Development Goals Report 2012.

Er woedt in Nederland al geruime tijd een discussie over de vraag of overheid en wetenschap gebruik moeten blijven maken van het begrippenpaar ‘autochtoon’/‘allochtoon’. Zo publiceerde het NIDI eerder dit jaar een rapport van de hand van Marcel Ham en Jelle van der Meer, waarin op basis van interviews met (lokale) beleidsmakers, beleidsonderzoekers en wetenschappers wordt ingegaan op de voor- en nadelen die er, volgens de geïnterviewden, aan de genoemde begrippen kleven. Wat de lezer daarbij opvalt, is dat de termen weliswaar veelvuldig worden bekritiseerd, maar dat er ook de nodige waardering voor is. Verder wordt duidelijk dat er aan concurrerende manieren om herkomst te meten (bijvoorbeeld door zelfcategorisering) eveneens de nodige bezwaren kleven. Ondanks de ambivalentie over de huidige Nederlandse praktijk van etnische categorisering is er daarom eigenlijk geen goed alternatief voorhanden. Door de huidige Nederlandse praktijk van etnische categorisering iets te hervormen zou een groot deel van de geopperde bezwaren kunnen worden weggenomen, zonder dat het kind met het badwater wordt weggegooid.

Allochtoon

Voor wie het nog niet wist: de overheid heeft de term ‘allochtoon’ officieel ingevoerd – en Nederlandse wetenschappers zijn die geestdriftig gaan

gebruiken – naar aanleiding van een rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) uit 1989. Het begrip circuleerde al langer onder wetenschappers, die er de voordelen van zagen ten opzichte van alternatieven zoals ‘vreemdeling’ (een juridisch begrip dat naar nationaliteit verwijst) en ‘immigrant’ (een demografisch begrip dat slaat op personen die naar Nederland zijn gemigreerd). De WRR vond het een neutrale, objectieve term die achterstanden zichtbaar zou kunnen maken en de overheid zou helpen om de integratie te bevorderen van mensen (uit families) met een migratieachtergrond – ook als die inmiddels de Nederlandse nationaliteit hadden verworven.

De hedendaagse definitie van ‘allochtoon’ volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) luidt: een persoon die in Nederland woonachtig is en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Wie aan deze definitie voldoet en zelf in het buitenland is geboren, behoort tot de eerste generatie. Wie eraan voldoet en in Nederland is geboren, behoort tot de tweede generatie. Autochtonen zijn derhalve personen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren, *ongeacht hun eigen geboorteland*.

Het is belangrijk om erop te wijzen dat het begrip ‘eerste generatie allochtoon’ niet volledig synoniem is aan het demografische begrip ‘migrant’. Geïmmigreerden die in het buitenland zijn geboren uit twee in Nederland geboren ouders, worden immers niet aangemerkt als allochtonen. Dit lijkt ook wel terecht. Dergelijke migranten zullen via hun ouders meestal veel sterker aan Nederland zijn gebonden dan overige migranten. Onder bijvoorbeeld de kinderen van expats zullen zich trouwens doorgaans geen achterstanden voordoen waar de Nederlandse overheid beleid op zou willen maken.

Bijna een kwart eeuw na het verschijnen van het WRR-rapport kunnen we vaststellen dat de toenmalige ambities deels zijn verwezenlijkt. Veel onderzoekers menen althans dat de term zeer nuttig is gebleken bij het beschrijven van de maatschappelijke positie van de herkomstgroepen die Nederland telt. Bovendien is op basis van dergelijk onderzoek inderdaad ook (lokaal) beleid ontwikkeld, zo blijkt ook uit het genoemde NIDI-rapport. Er zijn nog steeds goede argumenten om vanuit

de overheid betrouwbare cijfers ter beschikking te stellen over herkomst. Er ontstaan weliswaar steeds grotere interne verschillen onder mensen uit families met een bepaald herkomstland, maar juist het meten van die gedeelde herkomst maakt het mogelijk om interne verschillen zichtbaar te maken. Dit kan de vorming van vooroordelen en maatschappelijke mythen tegengaan. Ook doen zich bij recentere migratiestromen nieuwe maatschappelijke achterstanden voor waarop anders maar beperkt zicht is (denk aan asiellanden zoals Somalië, of migranten uit Midden- en Oost-Europa). Tot slot dragen de gegevens over herkomst bij aan het vergroten van sociaalwetenschappelijke kennis. Zo weten Nederlandse onderzoekers dat eventuele verschillen tussen herkomstgroepen in termen van bijvoorbeeld arbeidsmarktpositie of criminaliteit vaak maar gedeeltelijk verdwijnen wanneer wordt gecontroleerd voor algemene achterstandsvariabelen, zoals opleiding en inkomen. Dit maakt herkomst nog niet tot een zelfstandige ‘verklaring’, maar het stimuleert wel de wetenschappelijke zoektocht naar oorzaken die er wel toe doen (zoals discriminatie en culturele verschillen).

Stigmatisering

Het belangrijkste bezwaar tegen de term ‘allochtoon’ is dat die, zeker in de huidige definitie, onvoldoende neutraal is. Daarmee heeft de term mogelijk ongewenste nadelige gevolgen voor met name de sociaal-culturele integratie van mensen uit families met een migratieachtergrond. Ik denk echter dat dit probleem voor een belangrijk deel wordt veroorzaakt door de gangbare praktijk om met de term niet alleen migranten aan te duiden (van wie de ouders geen Nederlandse herkomst hebben), maar ook hun kinderen. Het wringt dat een deel van de mensen die in Nederland zijn geboren en getogen ‘autochtonen’ zijn, terwijl anderen, die aan dezelfde voorwaarden voldoen, ‘allochtonen’ moeten blijven heten. Juist door deze ruime en statische definitie van het begrip allochtoon ontstaat een risico op wat taalfilosofen *performatief taalgebruik* noemen: een begrip dat niet alleen iets in de wereld benoemt, maar ook iets in de wereld teweegebrengt. In dit geval worden de nakomelingen van migranten met een niet-Nederlandse herkomst niet alleen benoemd, ze worden als het ware ook op afstand geplaatst en dus gestigmatiseerd.

Hoewel dit performatieve aspect misschien ook speelt bij de huidige ‘eerste generatie allochtonen’ vind ik de term ‘allochtoon’ voor deze groep verdedigbaar, gezien de etymologie ervan. ‘Allochtoon’ betekent letterlijk ‘van een ander land’ of ‘van andere aarde’ – van het Griekse *allos* (ander) en *chthoon* (=land, aarde) – en kan daarom best slaan op mensen die niet in Nederland zijn geboren en ook geen ouders hebben die in Nederland zijn geboren.

Eerste generatie autochtonen

Dan nu mijn simpele voorstel: noem ‘tweede generatie allochtonen’ voortaan ‘eerste generatie autochtonen’. Door verschillende generaties autochtonen te onderscheiden, in plaats van verschillende generaties allochtonen, wordt het stigmatiserende effect van de term ‘allochtoon’ weggenomen

of in elk geval sterk verminderd. Tegelijkertijd hoeven de bestaande registratiepraktijken niet wezenlijk te veranderen, wat niet onbelangrijk is gezien de wetenschappelijke en beleidsmatige voordelen ervan. De nieuwe definitie van allochtoon wordt dan: een in Nederland woonachtige persoon die buiten Nederland is geboren en ten minste één ouder heeft die in het buitenland is geboren (er zou overigens overwogen kunnen worden om als voorwaarde te stellen dat *beide* ouders in het buitenland geboren moeten zijn). Autochtoon wordt dan: een persoon die in Nederland is geboren en/of die twee ouders heeft die in Nederland zijn geboren (of eventueel: die ten minste één ouder heeft die in Nederland is geboren).

Voor sommige doeleinden zal het ongetwijfeld handig blijven om typen autochtonen (in de nieuwe definitie) te onderscheiden naar hun herkomst. Daarom zouden de autochtonen, net zoals nu gebeurt bij de allochtonen, kunnen worden uitgesplitst naar herkomst. De ‘tweede generatie Turkse allochtonen’ gaan dan bijvoorbeeld heten ‘eerste generatie autochtonen van Turkse herkomst’. Een bijkomend voordeel hiervan is dat dit categorieën oplevert die vrij goed aansluiten bij etnische zelfcategorisering. We weten dat veel mensen uit families met een migratieachtergrond zich deels met Nederland en deels met het land van herkomst identificeren. Overigens blijft het ook met deze aangepaste definitie mogelijk om alle mensen van Turkse origine aan te duiden. In plaats van eerste en tweede generatie Turken wordt dan gesproken van ‘personen van Turkse herkomst’. Daaraan kan eventueel tussen haakjes worden toegevoegd: ‘allochtonen en eerste generatie autochtonen’. Als we *alle* allochtonen in de nieuwe definitie willen aanduiden, zonder de herkomst te specificeren, spreken we van ‘personen van niet-Nederlandse herkomst’. De huidige ‘autochtonen’ noemen we voortaan ‘meerdere generatie autochtonen’ (hun herkomst wordt niet verder gespecificeerd).

Insluiting?

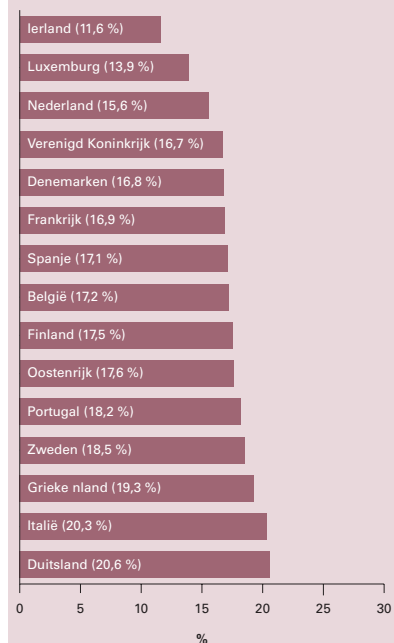
Mijn voorstel lijkt misschien op het idee dat wel eens is geopperd om allochtonen voortaan ‘nieuwe Nederlanders’ te noemen. Dat laatste heeft het echter terecht niet gehaald, vanwege de verwarring die dan ontstaat tussen herkomst en nationaliteit (ook hadden we die term ooit al gereserveerd voor mensen uit de provincie Limburg, die immers, in de huidige vorm, pas sinds 1839 bij Nederland hoort). Aan mijn voorstel kleefte dit bezwaar niet.

Sommigen zullen misschien vinden dat het hier voorgestelde naamgevingsstelsel evenmin volledig neutraal is. Zij zullen wellicht vinden dat ‘tweede generatie allochtonen’ nu wel erg makkelijk tot de autochtonen worden gerekend – waardoor zij als het ware symbolisch worden ingesloten – terwijl zij dat misschien helemaal niet zouden hebben verdiend?! Een reactie daarop zou kunnen zijn dat een overheid waarschijnlijk beter kan worden beticht van maatschappelijke insluiting, dan dat ze categorieën hanteert waarmee een aanzienlijk deel van de eigen burgers zich voelt uitgesloten.

demodata

VERGRIJZING IN WEST-EUROPA

In vergelijking met de meeste andere West-Europese landen is de Nederlandse bevolking niet sterk vergrijsd. Ierland is het minst vergrijsde land dankzij hoge geboortecijfers. Ook in Luxemburg is het percentage ouderen laag. Dit komt doordat Luxemburg veel immigranten uit andere Europese landen telt. Daarna volgt Nederland op de derde plaats, vooral door de hoge geboortecijfers die Nederland tot in de jaren zeventig kende. Duitsland en Italië zijn het meest vergrijsd, doordat de geboortecijfers daar al jarenlang laag zijn.

Bron: Eurostat.

Dr. A.S. Leerkes, Erasmus Universiteit Rotterdam en Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC), e-mail: leerkes@fsw.eur.nl

LITERATUUR:

- Ham, M. en J. van der Meer (2012), *De etnische bril; categorisering in het integratiebeleid*. NIDI-boek nr. 84. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (1989), *Allochtonenbeleid*. Rapporten aan de Regering nr. 36. Den Haag: Sdu Uitgeverij.

Olympische medailles demografisch gewogen

PETER EKAMPER

Bij de afgelopen Olympische Zomerspelen in Londen behaalde de Nederlandse ploeg 6 gouden, 6 zilveren en 8 bronzen medailles. Nederland eindigde daarmee op de 13de plaats in het medailleklassement, achter Olympische grootmachten als China, de Verenigde Staten en het organiserend land, maar voor gerenommeerde sportlanden als Canada en Spanje. Hoe goed was de Nederlandse prestatie als we rekening houden met verschillen tussen landen in bevolkingsomvang en welvaart?

Foto: www.london2012.com

Tabel 1. Top 15 van het medailleklassement van de Olympische Zomerspelen 2012

Plaats	Land	Goud	Zilver	Brons	Totaal
1	Verenigde Staten	46	29	29	104
2	China	38	27	22	87
3	Verenigd Koninkrijk	29	17	19	65
4	Rusland	24	25	33	82
5	Zuid-Korea	13	8	7	28
6	Duitsland	11	19	14	44
7	Frankrijk	11	11	12	34
8	Italië	8	9	11	28
9	Hongarije	8	4	5	17
10	Australië	7	16	12	35
11	Japan	7	14	17	38
12	Kazachstan	7	1	5	13
13	Nederland	6	6	8	20
14	Oekraïne	6	5	9	20
15	Cuba	5	3	6	14
60	België	0	1	2	3

Bron: IOC medal database (12-08-2012).

Het medailleklassement van de Olympische spelen geeft een nogal vertekend beeld van de prestaties van de deelnemende landen. Het klassement wordt vooral bepaald door het aantal behaalde gouden medailles. Pas bij een gelijk aantal gouden medailles telt het aantal zilveren medailles en vervolgens pas het aantal bronzen medailles. De top van de ranglijst wordt bovendien gedomineerd door de grote landen, die grossieren in medailles zoals China, de Verenigde Staten en Rusland (zie tabel 1).

Hoe meer mensen in een land, hoe groter de kans dat daar kansrijke sporttalenten tussen zitten. De Verenigde Staten hadden met een aantal van 530 dan ook veel meer deelnemers dan de 3 van bijvoorbeeld Liechtenstein (Nederland 178, België 115). Op voorhand kan niet de hele bevolking van een land als potentiële medaillewinnaar worden aangemerkt. De jongste deelnemer in Londen, een zwemster uit Togo, was 13 jaar en de oudste, een ruiter uit Japan, was 71 jaar. Verreweg de meeste sporters (98%) zijn echter tussen de 15 en 40 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 26 jaar. Vooral het aantal inwoners in een land in de leeftijdsgroep 15 tot 40 jaar zal dan ook een grote invloed hebben op het aantal medailles. De prestaties van landen kunnen beter worden vergeleken door hiermee rekening te houden. Als bijvoorbeeld alle landen een puntenscore krijgen op basis van het aantal gouden, zilveren en bronzen medailles, waarbij goud twee keer zo zwaar telt als zilver en zilver twee keer zo zwaar als brons, en het aantal punten wordt gedeeld door het aantal inwoners in de leeftijdsgroep 15 tot 40 jaar, levert dit een hele andere ranglijst (tabel 2). Het kleine Grenada (dat één gouden medaille haalde) voert nu de door kleine landen gedomineerde lijst aan, gevolgd door de Bahamas en Jamaica. Alleen Hongarije, Australië, Nederland, Cuba en het gastland weten zich in deze top 15 te handhaven. De Verenigde Staten zakken naar de 38ste plaats en China zakt naar de 67ste plaats. Opmerkelijk is dat Nederland relatief zelfs beter presteerde dan het gastland.

Arm en rijk

Ondanks hun grote bevolkingsomvang staan landen als India (2 x zilver, 4 x brons), Nigeria en Pakistan (beide geen medailles) erg laag of niet in het medailleklassement. Ook welvaart doet er toe. In welvarende landen is meer geld beschikbaar voor sport, zijn er meestal betere sportfaciliteiten en is de bevolking bovendien gezonder. Door rekening

Foto: www.london2012.com

te houden met verschillen in bijvoorbeeld de omvang van de economie (gemeten als bruto nationaal product) kunnen de prestaties van arme en rijke landen beter worden vergeleken. Dit resulteert in een weer andere ranglijst: Grenada blijft de nummer één, maar alle rijke landen verdwijnen uit de top 15. Jamaica staat nu dankzij 12 atletiekmedailles op twee en Georgië komt dankzij 6 worstelmedailles (en 1 keer judo) op drie (tabel 3). Gecorrigeerd voor welvaart blijken ook diverse Afrikaanse landen en voormalige Sovjetrepublieken relatief beter te hebben gepresteerd dan de rijke landen in de top van het medailleklassement. Ondanks de daling naar de 42ste positie deed Nederland het van de rijke landen toch nog relatief goed; alleen Nieuw Zeeland (21ste), het gastland (38ste) en Denemarken (40ste) deden het beter.

Rio 2016

Over vier jaar worden de Olympische Zomerspelen gehouden in Rio de Janeiro. Dan zullen net als in het verleden de prestaties van Nederland en alle andere deelnemende landen ongetwijfeld weer worden beoordeeld op basis van de positie in het gangbare medailleklassement. Vooral voor vele landen in Oost-Europa werken de demografische ontwikkelingen niet in hun voordeel. Het aantal inwoners in de voor de (top)sport belangrijke leeftijdsgroepen gaat in vele landen aldaar de komende vier jaar naar verwachting sterk dalen; bijvoorbeeld in Rusland en de Oekraïne daalt het aantal 20 tot 30 jarigen met ruim 15 procent. Die trend zet zich naar de daaropvolgende Olympische Zomerspelen door met voor diezelfde landen dalingen van het aantal 20 tot 30 jarigen van ruim 20 procent. Ook een land als China krijgt dan trouwens te maken met een forse daling (van ruim 15%). Voor Nederland zijn met het oog op Rio 2016 de demografische ontwikkelingen positief: het aantal 20 tot 30 jarigen neemt in Nederland de komende 4 jaar met bijna 4 procent toe. De potentiële sporttalentenvijver wordt dus groter. Of deze demografische ontwikkelingen zich ook gaan vertalen in het medailleklassement weten we over 4 jaar.

Drs. P. Ekamper, NIDI, e-mail: ekamper@nidi.nl

Tabel 2. Landenprestaties (score) op de Olympische Zomerspelen 2012 gecorrigeerd voor het aantal inwoners in de leeftijdsgroep 15 tot 40 jaar

Plaats	Land (medailleklassement)	Inwoners 15 tot 40 jaar (x 1000)	Score
1	Grenada (52)	43	
2	Bahama's (51)	130	
3	Jamaica (18)	1.295	
4	Nieuw Zeeland (16)	1.449	
5	Trinidad & Tobago (47)	489	
6	Hongarije (9)	3.427	
7	Slovenië (44)	650	
8	Denemarken (29)	1.715	
9	Kroatië (26)	1.483	
10	Litouwen (34)	1.257	
11	Australië (10)	7.692	
12	Nederland (13)	5.109	
13	Cuba (15)	3.895	
14	Verenigd Koninkrijk (3)	20.465	
15	Montenegro (73)	246	
30	Duitsland (6)	23.324	
32	Rusland (4)	51.688	
38	Verenigde Staten (1)	105.387	
55	België (60)	3.192	
67	China (2)	525.214	
204	Pakistan (-)	82.214	

Score = (4 x aantal gouden medailles + 2 x aantal zilveren medailles + 1 x aantal bronzen medailles)/aantal inwoners 15-40 jaar.

Bron: IOC medal database (12-8-2012) en US Census Bureau - International Data Base (2012).

Tabel 3. Landenprestaties (score) op de Olympische Zomerspelen 2012 gecorrigeerd voor het bruto nationaal product (BNP)

Plaats	Land (medailleklassement)	BNP (x miljard \$)	Score
1	Grenada (52)	1	
2	Jamaica (18)	15	
3	Georgië (39)	14	
4	Mongolië (56)	9	
5	Noord-Korea (20)	28	
6	Kenia (28)	34	
7	Ethiopië (25)	32	
8	Bahama's (51)	8	
9	Cuba (15)	63	
10	Wit-Rusland (23)	55	
11	Montenegro (73)	5	
12	Armenië (60)	10	
13	Hongarije (9)	140	
14	Trinidad & Tobago (47)	22	
15	Moldavië (76)	7	
35	Rusland (4)	1.858	
38	Verenigd Koninkrijk (3)	2.432	
42	Nederland (13)	836	
52	China (2)	7.298	
57	Duitsland (6)	3.571	
62	Verenigde Staten (1)	15.094	
78	België (60)	512	
204	Oostenrijk (-)	418	

Score = (4 x aantal gouden medailles + 2 x aantal zilveren medailles + 1 x aantal bronzen medailles)/BNP.

Bron: IOC medal database (12-08-2012) en World Bank database (2011).

Productiviteit van oudere en jongere werknemers in de ogen van managers

KASIA KARPINSKA

De tijd dat werknemers voor hun zestigste de arbeidsmarkt definitief vaarwel zegden ligt achter ons. Nederland kent een sterk stijgende arbeidsdeelname van ouderen. Deze stijging kan niet los worden gezien van de ingrepen in de sociale zekerheid en de (pre)pensioenen in het voorbije decennium. Ondanks overheidsinitiatieven als de 'Task Force Ouderen' en 'Grijs Werkt' is de beeldvorming over oudere werknemers niet erg positief. Dit blijkt uit een onderzoek onder managers.

Het NIDI en de Universiteit Utrecht vroegen 238 managers in een groot aantal organisaties in verschillende sectoren over de productiviteit van jongere en oudere werknemers. Om meer inzicht te krijgen in de ideeën van deze managers ten aanzien van de gemiddelde arbeidsproductiviteit is een aantal achterliggende dimensies van productiviteit onder de loep genomen. De managers kregen een lijst voorgelegd met een groot aantal kwaliteiten. Aan de managers is gevraagd om per kwaliteit aan te geven in welke mate deze van toepassing is op jongere (35 jaar en jonger) en oudere werknemers (50- en 60-plussers). De kwaliteiten zijn te herleiden tot twee onderliggende dimensies: zogenaamde 'harde' en 'zachte' kwaliteiten. Harde kwaliteiten zijn vaardigheden die het uitvoeren van werkgerelateerde taken bevorderen. Hierbij kan men denken aan het omgaan met nieuwe technologieën, leergierigheid, creativiteit en flexibiliteit. Zachte kwaliteiten zijn vaardigheden die het functioneren van de organisatie op een breder, sociaal

niveau stimuleren. Hierbij horen kwaliteiten zoals loyaliteit, betrouwbaarheid en managementvaardigheden.

De figuur toont in welke mate Nederlandse managers van mening zijn dat de kwaliteiten in (zeer) sterke mate van toepassing zijn op werknemers van 35 jaar en jonger, op werknemers van 50 jaar en ouder en op werknemers van 60 jaar en ouder. In de ogen van de managers worden jonge werknemers voornamelijk gekarakteriseerd door hun vaardigheid in het omgaan met nieuwe technologieën. Verder worden ze gewaardeerd door hun bereidheid om te leren, en om hun gezondheid, creativiteit en flexibiliteit. Als duidelijk minder sterke punten van de jonge werknemers worden genoemd hun loyaliteit, betrouwbaarheid en managementvaardigheden.

De beelden over de oudere werknemer lijken min of meer het spiegelbeeld van die van de jonge werknemer. Was de jonge werknemer

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

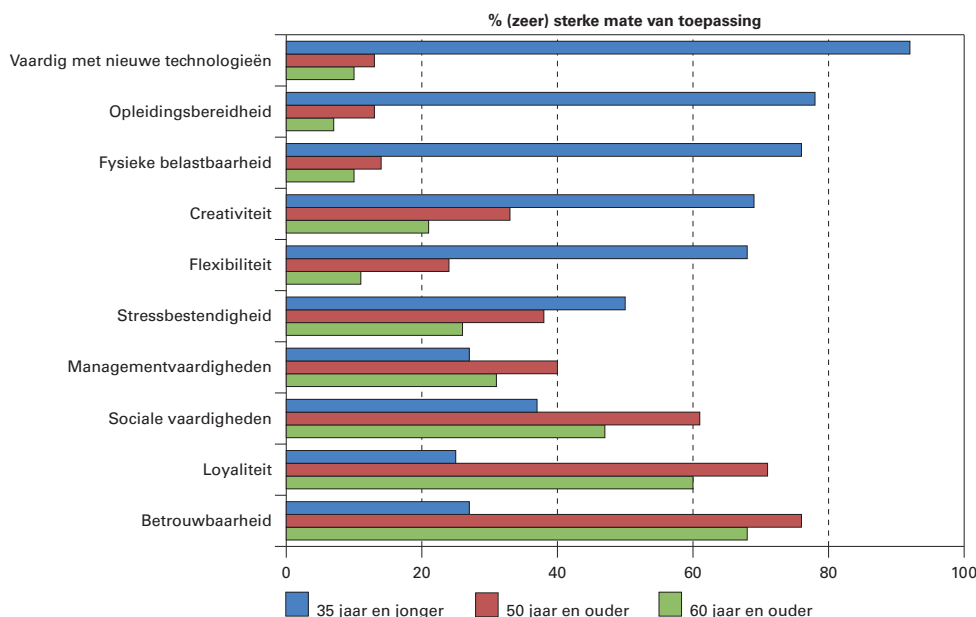
Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding wordt op prijs gesteld. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Nico van Nimwegen, hoofdredacteur Hanna van Solinge, eindredacteur Peter Ekamper, webredacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	demos.nidi.nl / www.nidi.nl
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Nadorp Druk b.v., Poeldijk

De mate van toepassing van dimensies van productiviteit volgens managers op jongere en oudere werknemers

Antwoord op de vraag "In welke mate zijn volgens u de volgende eigenschappen van toepassing op werknemers van respectievelijk 35 jaar en jonger, 50 jaar en ouder en 60 jaar en ouder?" (N=237 managers).

Bron: LISS-panel, mei 2010.

nog behendig met nieuwe technologieën en leergierig, het beeld dat de manager heeft van de oudere werknemer is dat van iemand die niet of in beperkte mate behendig is met nieuwe technologieën en voorts niet bepaald leergierig. Daarentegen zijn de sterke punten van de oudere werknemer kwaliteiten zoals loyaliteit, sociale vaardigheden, betrouwbaarheid en managementvaardigheden.

Er zijn echter grote verschillen tussen de beelden die bestaan over 50-plussers en 60-plussers. Hoewel de productiviteit van de 60-jarige wordt gekarakteriseerd door dezelfde kenmerken als die van de 50-jarige werknemer, toont de figuur duidelijk dat de oudste werknemers lager scoren op alle genoemde kwaliteiten. De vraag is of en hoe dit niet zo positieve beeld gaat veranderen nu steeds meer oudere werknemers worden geacht om langer en productief door te werken.

K. Karpinska, Msc, NIDI en Universiteit Utrecht, e-mail: karpinska@nidi.nl